

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1966.2.05>

E. LAASI

TALURAHVA ERINEVATE SOTSIAALSETE KIIHTIDE AKTIIVSUSEST KOLHOOSIDESSE ASTUMISEL VÕRUMAAL MASSILISE KOLLEKTIVISEERIMISE EELÕHTUL

Talurahva erinevate sotsiaalsete kihtide aktiivsust kolhoosidesse astumisel ei ole nõukogude ajaloolased senini lähemalt uurinud. Üldiselt domineerib kirjanduses seisukoht, et enne massilise kollektiviseerimise algust ühinenud kolhoosidesse esmajoones kehvik, keskmik aga ilmutanud samal ajal selleks vähe indu.¹

Kuid paistab, et see küsimus vajab siiski veel lähemat uurimist.

Peaaegu kõikidest uurimustest, mis käsitlevad kollektiviseerimist NSV Liidus 1920-ndate aastate lõpus ja 1930-ndate alguses, selgub näiteks, et nii massilise kollektiviseerimise eel kui ka pärast seda ületas kolhoosidesse ühendatud põllumaa protsent alati kolhoosidesse ühinenud talupoegade protsendi vastaval territooriumil.

Seda asjaolu on oma detailses uurimuses kollektiviseerimise kohta Kesk-Mustamulla oblastis märkinud ka P. Sarova, kes väidab, et see külvipindade kiirem kasv on selektatav keskmiku tulekuga kolhoosi.² Kuid ta jätab siiski ütlemata, kas Kesk-Mustamulla oblastis läks kolhoosi kiiremini keskmik või kehvik.

Ka Eesti NSV ajaloolastest pole senini keegi seda huvitavat küsimust lähemalt vaatluse alla võtnud. V. Matin ja M. Bronštein esitavad siiski väite, et Eesti NSV-s olvad kolhoosid kõige varem asutatud fašistlike okupantide poolt kõige enam kannatada saanud valdades.³ Kuna võib arvata, et okupatsiooni ja sõja tagajärjel kõige rohkem kannatada saanud valdades talurahvas ka kõige enam laostus ja tema majanduslik kandepind kehvamaks muutus, siis järgneb kõnesolevast väitest, et ka Eesti NSV-s astusid kolhoosidesse esmajoones kehvast majanduslikus olukorras viibivad talupojad. Kahjuks aga jätavad V. Matin ja M. Bronštein selle oma väite lähemalt argumenteerimata ega too ühtegi näidet nende valdade kohta, mis sõja ja okupatsiooni tagajärjel «kõige enam kannatada» said ning kus hiljem kollektiviseerimine arenes kiiremas tempos kui teistes, vähem kannatada saanud valdades.

Käesolevas artiklis tehakse katsed heita valgust neile küsimustele, tuginedes peamiselt selleaegse Võru maakonna andmetele, kuid esitades võimaluste piirides üldisi ja võrdlevaid andmeid ka kogu vabariigi kohta.

*

¹ Nii väidetakse NSV Liidu ajaloos, et «1928. aastal ja 1929. aasta esimesel poolel astusid kolhoosidesse põhiliselt küla kõige vaesemad kihid». (История СССР. Эпоха социализма (1917—1957 гг.). М., 1957, lk. 379.) M. Krajev kirjutab oma suuremas töös «Kolhoosikorra võit NSV Liidus», et «kollektiviseerimisel sammus esimestes ridades kehvik». (М. А. Краев, Победа колхозного строя в СССР. М., 1954, lk. 372.) Seejuures oli M. Krajevi järgi kehvikute osatähtsus NSV Liidu talurahva hulgas 65 protsendilt 1913. aastal vähenenud kuni 30—35 protsendini massilise kollektiviseerimise eelõhtul.

² П. Н. Шарова, Коллективизация сельского хозяйства в Центрально-черноземной области 1928—1932 гг. М., 1963, lk. 174.

³ V. Matin ja M. Bronštein, Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused. Tallinn, 1959, lk. 80.

Eesti NSV-s võib kollektiviseerimise jagada kolmeks üksteisest selgesti eristatavaks põhietaipiks. Esimene neist hõlmab ajavahemikku 23. augustist 1947, s. o. vabariigis esimese kolhoosi loomisest kuni 1948. aasta kevadkülvil lõpuni. Seda etappi iseloomustab üksikute väikeste kolhooside tekkimine mõnedes valdades, kusjuures kolhoosidesse ühines alles tühine arv üksikmajapidamisi. Rõhuv enamik talurahvast jäi veel äraootavale seisukohale. Võrumaal, mis sellel etapil oli vabariigis kolhoseerimisel esirinnas, organiseeriti perioodi lõpuks ainult 9 väikest kolhoosi, kuhu kuulus kõigest 145 majapidamist ehk 0,8 protsenti maakonna talumajapidamistest.⁴

Teine etapp algas 1948. aasta septembris (1948. aasta suvel oli uute kolhooside loomine ajutiselt vaibunud) ning kestis kuni 1949. aasta märtsi teise pooleni, millal Võrumaal oli juba loodud 80 väikest kolhoosi.

Kolmas etapp, mida võib ka nimetada massilise kollektiviseerimise etapiks, algas 1949. aasta märtsi teisel poolel ning kestis kuni vabariigi põllumajanduse täieliku kollektiviseerimiseni.

Käesolevas artiklis käsitletakse põhiliselt kollektiviseerimise teist etappi.

Kui jälgida kollektiviseerimise käiku omaaegse Võru maakonna valdades 1948. aasta sügisest kuni kollektiviseerimise lõpuni, siis näeme, et kollektiviseerimisel olid teatavad kindlad vallad kogu aeg eesrindlikud, osa valdu aga oli samal ajal algusest lõpuni mahajääjate hulgas.

Näeme, et kollektiviseerimisel olid kogu aeg eesrindlike valdade hulgas Antsla, Laheda ja Lepistu. Kiiresti arenes kollektiviseerimine ka Räpina, Võru, Põlva ja Mooste vallas. Urvaste ja Valgjärve vald aga moodustasid teatava erandi: kaua aega ei suudetud nendes luua mitte ühtegi kolhoosi, kui aga 1949. aasta kevadel algas massiline kollektiviseerimine, astusid nende valdade talupojad kiiresti ja peaaegu täies koosseisus kolhoosidesse.

Seevastu mitmed vallad (Meremäe, Mäe, Järvesuu, Saatse, Misso, Haanja ja Kasaritsa), mis algusest peale olid mahajäänud, jäid selleks kuni kollektiviseerimise lõpuleviimiseni maakonnas. Torkab kohe silma, et need vallad, kus kollektiviseerimine arenes edukamalt, olid jõukamad, need aga, kus see aeglasemalt ning visamalt toimus, kuulusid majanduslikult nõrgemate hulka maakonnas.

Võrumaa valdade jõukuse ligikaudse järjekorra määramiseks kasutasime 1939. aasta põllumajandusloenduse andmeid. Tegime iga valla kohta kindlaks, kui palju seal oli vähemalt kuue lüpsilehmaga talundeid ja mitu protsenti need moodustasid valla talunditest. Samuti leidsime neist andmetest vähemalt üht aastatöölist kasutanud talundite protsenti iga valla kohta. Seejärel liitsime mõlemad protsendid ning nende summa järgi järjestasime vallad (tab. 1). Räpina valla kohta näiteks selgus, et seal kasutas 1939. aastal ühte aastatöölist 12,7 protsenti, kuus ja enam lehma aga oli 36,1 protsendil talunditest. Liites need protsendid, saame 48,8, mille kohaselt Räpina vald valdade järjestuses paikneb 2. kohal.

Meie poolt kasutatud meetodi kohta valdade jõukuse kindlaksmääramisel võib muidugi väita, et 1939. aasta andmed ei sobi valdade 1948.—1950. aasta jõukuse määramiseks, sest vahepeal toimusid ju maakonna majanduslikus ja poliitilises elus suured muudatused. Samuti võiks arvata, et mõningaid olulisi nihkeid põhjustasid siin ka sõda ja okupatsioon. Olukorraga tutvumine aga veenab meid, et peale mõningate erandite kannatasid Võrumaa vallad sõja ja okupatsiooni tagajärjel enam-vähem ühepalju. Seepärast ei-tohiks 1939.—1948. aastate vahel toimunud muutused kuigi suurel määral muuta nende suhtelist jõukust. Samal ajal tuleb konstateerida, et sõjajärgsete aastate osas puuduvad meil andmed palgatööliste kasutamise kohta talundites, sest kulaklikes majapidamistes püüti seda mõistagi varjata.

Meie poolt koostatud majandusliku hinde paikapidavust kinnitab teataval määral ka põllumajandusmaksu arvestamise praktika sõjajärgsetel aastatel. Mäletatavasti oli maa-

⁴ EKPA (= Eestimaa Kommunistliku Partei Arhiiv), f. 1, nim. 1-37a, s.-ü. 131, l. 100.

KOLLEKTIVISEERIMISE KÄIK OMAAEGSES VÖRU MAAKONNAS *

28. oktoobril 1948. Kollektiviseerimise keskmine protsent maakonnas — 4,3.

4. detsembril 1948. Kollektiviseerimise keskmine protsent maakonnas — 6,7.

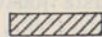
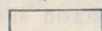

20. märtsil 1949, s. o. massilise kollektiviseerimise eel. Kollektiviseerimise keskmine protsent maakonnas — 8,6.

1. jaanuaril 1951. Kollektiviseerimise keskmine protsent Võru maakonna asemele loodud viies rajoonis — 84,8, vabariigis — 91,6.

- — kollektiviseerimisel eesrindlikud vallad
 — mahajäänud vallad
 — andmed puuduvad

* EKPA, f. 1, nim. 1-103, s.-ü. 15, l. 2-4; f. 18; nim. 18-7, s.-ü. 6, l. 91 ja 92; s.-ü. 7, l. 90 ja 91; nim. 18-8, s.-ü. 7, l. 15; s.-ü. 53, l. 2; f. 1229, nim. 1229-4, s.-ü. 1, l. 13; VÖRRA (= Võru Rajooni Riiklik Arhiiv), f. 237, nim. 4, s.-ü. 40, l. 82 ja 83; f. 294, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1-86; f. 313, nim. 1, s.-ü. 2, l. 1-84; f. 363, nim. 1, s.-ü. 5, l. 1-27; f. 308, nim. 1, s.-ü. 4, l. 1-11; f. 375, nim. 1, s.-ü. 21, l. 3-68; f. 386, nim. 1, s.-ü. 2, l. 1; f. 483, nim. 1, s.-ü. 48, l. 1-15; f. 488, nim. 1, s.-ü. 5, l. 5-111; f. 465, nim. 1, s.-ü. 3, l. 1-5; f. 478, nim. 1, s.-ü. 4, l. 1-14; f. 518, nim. 1, s.-ü. 61, l. 1-8; f. 519, nim. 1, s.-ü. 6, l. 1-119; f. 520, nim. 1, s.-ü. 20, l. 2-8; f. 606, nim. 1, s.-ü. 4, l. 1-8; f. 619, nim. 1, s.-ü. 2, l. 20-31; f. 638, nim. 1, s.-ü. 4, l. 1-4; f. 659, nim. 1, s.-ü. 2, l. 1-8; f. 666, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1; PÖRRA (= Põlva Rajooni Komitee Riiklik Arhiiv), f. 12, nim. 1, s.-ü. 3, l. 1-160; f. 89, nim. 1, s.-ü. 9, l. 1-13; f. 110, nim. 1, s.-ü. 17, l. 1-6; f. 145, nim. 1, s.-ü. 10, l. 1; f. 155, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1-7; f. 169, nim. 1, s.-ü. 2, l. 1-6; f. 170,

kondade täitevkomiteedel õigus jõukamates valdades põllumajandusmaksu 10—20 protsendi võrra tõsta ning vähendada seda vastavalt majanduslikult nõrgemates valdades. Kasutades seda õigust, kõrgendas Võrumaa Täitevkomitee 1945. aasta märtsis põllumajandusmaksu Rāpina, Urvaste ja Mooste vallas 20 protsenti ning Laheda, Võru, Linnamäe, Põlva ja Veriora vallas 10 protsenti, kuid alandas seda samal ajal Saatse, Haanja, Misso ja Ruusmäe vallas 20 protsenti ning Järvesuu, Mäe, Kasaritsa, Kooraste ja Mõniste vallas 10 protsenti.⁵

28. oktoobril 1948 toimunud Võrumaa parteiaktiivi koosolek märkis kollektiviseerimisel juba märgatavaid edusamme teinud valdadena Antslat, Rāpinat, Lahedat, Lepistut ja Põlvat, samal ajal aga ei olnud Meremäe, Saatse, Mäe, Haanja, Järvesuu, Misso ja mitmes teises vallas veel mitte ühtegi kolhoosi.⁶ 1. mail 1950, kui massiline kollektiviseerimine oli juba seljataga, olid Laheda, Antsla ja Lepistu vald maakonnas endiselt kollektiviseerimise protsendilt (üle 90%) esimeste hulgas, mahajäänute seas aga olid täpselt samad vallad mis 1948. aasta sügiselgi, nimelt Misso (kollektiviseeritud 32%), Haanja (24,6%), Mäe (22,0%), Meremäe (15,9%) ja Saatse-Järvesuu (15,0%).⁷

Üldiselt peab nentima, et kollektiviseerimine arenes Võrumaal kiiremini põhja- ja läänepoolsetes valdades, mis olid maakonna jõukamateks piirkondadeks; liivase ning mägise maapinnaga vasemates ida- ja kagupoolsetes valdades edenes kollektiviseerimine tunduvalt aeglasemas tempos.

Näib, et Eesti NSV ulatuses tervikuna oli olukord analoogiline: ka mujal edenes kollektiviseerimine jõudsamalt majanduslikult tugevamate valdades. Nii märkis EKP Keskkomitee 15. oktoobril 1948 kõige rohkem kolhoose omavatenähtuna Tarvastu valda Viljandimaal, Tähtvere ja Kuuste valda Tartumaal, Vajangu valda Järvamaal ja Tali valda Pärnumaal.⁸ Nad kõik olid oma maakonna jõukamaid ning majanduslikult arenumaid valdu. 1. mail 1950 mainitakse Läänemaal kollektiviseerimise jõudsat arengut maakonna kõige arenumas osas, nimelt Märjamaa ja Vigala vallas, mereäärset viletta pinnasega ja vaesed vallad Asuküla ja Oru olid samal ajal tugevasti maha jäänud. Järvamaa eesrindliku vallana märgitakse samas Võhmuta valda, mis oli maakonna jõukamaid, ja mahajäänuna Lehtse valda, mis oma metsase ja soise maapinna tõttu oli Järvamaa kehvemaid paiku. Seda loetelu võiks veelgi jätkata, kuid ruumi kokkuhoiu mõttes piirduksime esitatud näidetega.

Sama nähtus esines vabariigi teisteski maakondades, vennasvabariikides⁹ ja hiljem rahvademokraatiamaades.¹⁰ Imselt oli selle peamiseks põhjuseks enamarenenud aladel rohkem väljakujunenud klassiline diferentseerumine ja intensiivsem klassivõitlus.

Kollektiviseerimise intensiivsus piirkonniti on aga lahutamatu seotud küsimusega, millised talurahva sotsiaalsed kihid näitasid kolhoosidesse astumisel üles suuremat aktiivsust. Just selle probleemi selgitamine võib meile avada kollektiviseerimisega seotud nähtuste ja protsesside sügavamad põhjused.

Jättes kõrvale kollektiviseerimise kiiruse olenevuse kohalike parteiorganisatsioonide

nim. 1, s.-ü. 3, l. 1—56; f. 180, nim. 1, s.-ü. 3, l. 1—48; f. 182, nim. 1, s.-ü. 8, l. 1—50; f. 248, nim. 1, s.-ü. 2, l. 1—113; f. 203, nim. 1, s.-ü. 8, l. 2; f. 206, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1—13; f. 261, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1—15; f. 272, nim. 1, s.-ü. 8, l. 1—10; f. 315, nim. 1, s.-ü. 2, l. 1—5 ja s.-ü. 6, l. 1—8.

Kollektiviseerimise protsendi väljaarvutamiseks vajalikud andmed on võetud Võru Rajooni Täitevkomitee arhiivis säilinud toimikust «Põllumajanduse sektor», kaust nr. 11, 1946. a., l. 39.

⁵ VõRRR, f. 237, nim. 1, s.-ü. 35, l. 100.

⁶ ЕКРА, f. 18, nim. 18-7, s.-ü. 7, l. 91.

⁷ ЕКРА, f. 31, nim. 22, s.-ü. 78, l. 27—30.

⁸ ЕКРА, f. 1, nim. 1-3, s.-ü. 394, l. 6.

⁹ С. Трапезников, Исторический опыт КПСС в социалистическом преобразовании сельского хозяйства. М., 1959, lk 116; П. И. Рябчун, Коммунисты Латвии в борьбе за коллективизацию сельского хозяйства (1945—1949 гг.). М., 1952, lk 329. (Dissertatsioon ajalooteaduste kandidaadikraadi saamiseks. Käsikiri säilitatakse V. I. Lenini nim. Riiklikus Raamatukogus Moskvast.)

¹⁰ Vt. J. Kahk, Mõningaid põllumajanduse sotsialistlike tootmissuhete võidulepääsemise võrdleva analüüsi küsimusi. Rmt.: Eesti talurahvas teel sotsialismile. Tallinn, 1965, lk. 49 ja 50.

Võrumaa valdade järjestus jõukuse järgi 1939. aastal

Tabel 1

Jrk. nr.	Valla nimetus	Vähemalt kuut lehma omavate talundite protsent vallas *	Aastatöölisi kasutanud talundite protsent vallas **	Lahtrid 3 + 4
1	2	3	4	5
1.	Antsla	43,8	12,1	55,9
2.	Räpina	36,1	12,7	48,8
3.	Urvaste	26,3	18,1	44,4
4.	Lepistu	25,9	14,4	40,3
5.	Kanepi	20,1	16,7	36,8
6.	Mooste	29,8	6,0	35,8
7.	Kõlleste	20,0	15,1	35,1
8.	Sõmerpalu	21,9	11,5	33,4
9.	Lasva	20,9	12,5	33,4
10.	Linnamäe	20,1	13,2	33,3
11.	Ruusmäe	17,5	14,8	32,3
12.	Laheda	22,1	8,6	30,7
13.	Mõniste	20,8	9,5	30,3
14.	Võru	16,1	13,3	29,4
15.	Veriora	18,6	10,7	29,3
16.	Valgjärve	21,5	6,2	27,7
17.	Vastseliina	17,9	9,7	27,6
18.	Varstu	16,5	10,4	26,9
19.	Rõuge	15,2	10,9	26,1
20.	Põlva	13,6	11,2	24,8
21.	Orava	13,5	7,3	20,8
22.	Kasaritsa	10,0	10,2	20,2
23.	Misso	12,1	8,0	20,1
24.	Leevi	9,0	9,2	18,2
25.	Kooraste	9,3	8,7	18,0
26.	Meremäe	9,3	4,0	13,3
27.	Haanja	8,0	5,2	13,2
28.	Mäe	6,1	2,6	8,7
29.	Järvesuu	4,8	0,3	5,1
30.	Saatse	1,0	0,5	1,5
	Võrumaa keskmine	18,5	11,0	29,5
	Vabariigi keskmine ***	16,7	10,1	26,8

* Arvestatud «III põllumajandusloendus 1939. a., vihk I» (Tallinn, 1940), lk. 10, 12, 173 ja 175 leiduvate andmete alusel.

** Arvestatud sama allika lk. 54 ja 56 leiduvate andmete alusel.

*** Arvestatud sama allika lk. 2, 46 ja 165 leiduvate andmete alusel.

töö tasemest, mis nõuab vastavat eriuurimist, ning peatumata kõige esimeste Võrumaa kolhooside arengul kuni 1948. aasta kevadeni, millal kõige suuremat aktiivsust kolhoosidesse astumisel ilmutasid tõepoolest kehvikud ja uusmaasaajad, ilmselt poliitiliselt teadlikumad ja aktiivsemad, kes kuni 1948. aasta kevadeni püsisid nendes kolhoosides ka ülekaalus, selgitame olukorda sellele järgnenud etapil, s. o. enne massilise kollektiviseerimise algust.

Tabelist 2 näeme, et ühistatud põllumaa protsent kasvas Võrumaal kiiremini kui kolhoosidesse ühinenud perede protsent.

Kuna 1. märtsini 1949 veel kulakute maid märkimisväärses ulatuses kolhoosidele üle ei antud, siis on ilmne, et tabelis 2 vaadeldud ajavahemikul astusid kolhoosidesse enamasti need talupojad, kellel oli suhteliselt rohkem põllumaad, s. t. keskmikud.

1. juulil 1949, s. o. varsti pärast massilise kollektiviseerimise lõppu Eesti NSV-s, tuli vabariigis ühe kolhoosi kohta keskmiselt 32 majapidamist ja 204,3 ha põllumaad ehk 6,38 ha põllumaad majapidamise kohta. 1. juunil 1950 olid vastavad arvud 42, 255 ja

Tabel 2

Enne massilise kollektiviseerimise algust Võrumaal kolhoosidesse liitunud talumajapidamiste ja põllumaa osatähtsus maakonnas,

%*

Aeg	Kolhoosidesse liitunud majapidamisi	Kolhoosidel oli põllumaad
1948. a. kevadkülvil lõpul	0,8	0,9
4. detsembril 1948	6,7	8,3
1. jaanuaril 1949	7,5	9,5
1. märtsil 1949	8,4	10,4

* Tabelis esitatud protsendid on arvatud VõRRA, f. 237, nim. 4, s.-ü. 40, l. 82—83 ja EKPA, f. 18, nim. 18-7, s.-ü. 6, l. 91 ja 92; f. 1, nim. 1-37a, s.-ü. 168, l. 5 ja 6 andmete alusel.

6,07.¹² Ühe kolhoosimajapidamise kohta tuleva põllumaa hulga vähenemine näitab, et pärast 1. juulit 1949 astusid kolhoosidesse suuremal hulgal need talupojad, kel oli keskmisest vähem põllumaad.

Seejuures tuleb silmas pidada, et 1. juulil 1950 oli kolhooside kasutuses juba rohkem kulakute maid, mis tõstis ühe kolhoosipere kohta tulevat keskmist põllumaa hulka. Kui kulakutele kuulunud maid mitte arvestada, langeks ühe kolhoosipere kohta tuleva põllumaa hulk mõnevõrra. Keskmike suurem aktiivsus kajastub ka EKP Võrumaa Komitee poolt EKP Keskkomiteele perioodiliselt saadetud aruannetes, mis sisaldavad täpseid arve antud kuupäevaks kolhoosidesse astunud kehvikute ja keskmike kohta.

Seoses sellega tuleb kindlaks teha, kui palju oli Võrumaal kollektiviseerimise alguses kehvikuid ja kui palju keskmikke. See on küllaltki raske ülesanne ja ilmselt ei ole seda absoluutse täpsusega üldse võimalik teha. Kuid isegi selle ligikaudne väljaselgitamine annab meile tõhusaid pidepunkte.

Selle küsimuse selgitamisel lähtume 1. jaanuari 1948. aasta andmeist. Sel ajal oli Võrumaal 17 735 talumajapidamist¹³ ja ainult üks kolhoos mõnekümne liikmega.

Kui palju aga neist 17 735 majapidamisest kuulus kehvikuite ja kui palju keskmikele?

Näib, et selle kindlakstegemiseks on kõige otstarbekam liigitada need majapidamised lehmade arvu järgi, sest põllumaa suuruse järgi on seda võimatu teha. Arvame, et keegi ei vaidle vastu, kui loeme kõik need majapidamised, kus ei olnud ühtegi lehma või oli ainult üks, kehvikute, need majapidamised aga, kus oli kaks või rohkem lehma, keskmike ja kulakute omadeks.¹⁴ Juhul, kui arvaksime kahte lehma omanud majapidamisi kehvikutele kuuluvaiks, jääks keskmikke järele vaid 8—9 protsenti majapidamiste arvust, mis pole 1948. aasta kohta tõenäoline.

Lehmata ja ühe lehmaga talumajapidamisi oli Võrumaal 1. jaanuaril 1948. aastal 11 387.¹⁵ Neist tuleb maha arvata 437¹⁶ 5—7-hektarilist Saksa okupantidekäsilaste majapidamist, millel lubati pidada maksimaalselt ainult ühte lehma. On selge, et Saksa okupantide käsilased ei kuulu mingil juhul kehvikute hulka. Seega oli kehvikute majapidamisi Võrumaal 1948. aasta alguses 10 950.

Peale kehvikute ja Saksa okupantide käsilaste majapidamiste oli Võrumaal seega 6348 majapidamist, kus oli kas kaks või rohkem lehma. Nendest tuleb omakorda maha

¹² EKPA, f. 31, nim. 22, s.-ü. 78, l. 47.

¹³ Eesti NSV Statistika Keskvalitsuse põllumajanduse sektori toimiku «Численность скота на 1 января 1948 г. по Эстонской ССР» l. 21 andmeil.

¹⁴ Majapidamistes, kus 1948. aastal oli kaks lehma, peeti tavaliselt ka vähemalt ühte hobust. Hobuseta majapidamisi esines nende hulgas haruharva.

¹⁵ Eesti NSV Statistika Keskvalitsuse põllumajanduse sektori toimiku «Численность скота на 1 января 1948 г. по Эстонской ССР» l. 21 andmetel.

¹⁶ Võru Rajooni TSN Täitevkomitee toimiku «Тоимик kulaklike majapidamistega seoses oleva kirj vahetuse kohta» l. 86 andmetel.

arvata kulaklikud majapidamised. Viimaseid ei saa me aga kahjuks võtta 1948. aasta 1. jaanuari seisuga, sest nende ulatuslikum väljaselgitamine oli sel ajal alles käimas. 1. jaanuaril 1949, millal see väljaselgitamine oli põhiliselt lõpule jõudnud, oli neid Võrumaal 464.¹⁷ Pärast kulaklike majapidamiste mahaarvamist jääb järele 5884 keskmike majapidamist.

Tabel 3

Võrumaa talumajapidamiste liigitumine 1. jaan. 1948

	Majapida- miste arv	Protsent Võru- maal olemas- olevatest talu- majapidamis- test
Kehvikuid	10 950	61,7
Keskmikke	5 884	33,2
Kulakuid	464	2,6
Saksa okupantide käsilasi	437	2,5
K o k k u	17 735	100

N. Buzulukovi uurimustele tuginedes toovad V. Matin ja M. Bronštein kolme Eesti NSV valla (Peningi, Olustvere ja Saarde) osas teistsuguse talurahva sotsiaalse liigituse. Selle kohaselt oli 1947. aastal Eesti talurahvast kehvikuid 29, keskmikke 62 ja kulakuid 9 protsenti.¹⁸

Kuna meie ja mainitud autorite andmed suuresti erinevad, siis on tingimata tarvis selgusele jõuda, kuidas N. Buzulukov oma tulemustele jõudis.

N. Buzulukov liigitab oma uurimuses talurahva viide gruppi: kehvikud, kehvad keskmikud, keskmikud, jõukad keskmikud ja kulakud. Esimesse gruppi (kehvikud) paigutab ta need majapidamised, kus maad oli kuni 10 ha, kuid ei olnud hobust või oli ainult üks hobune ja ainult üks lehm.¹⁹ Nagu näeme, langevad selle grupi osas N. Buzulukovi ja meie lähtekohad kokku.

Teise gruppi (kehvad keskmikud) paigutas ta eelkõige uusmaa- ja juurdelõigete saajad. Tavaliselt oli neil N. Buzulukovi järgi ainult üks hobune ja üks lehm ning ainult erandina üks hobune ja kaks lehma või vastupidi. Järgmistesse gruppidesse paigutas N. Buzulukov need majapidamised, kus oli vähemalt kaks lehma ja üks või rohkem hobuseid.²⁰

Tekib küsimus, miks mõtles N. Buzulukov välja erilise «kehva keskmiku» grupi, sest tegelikult ei erine see «kehv keskmik» ka N. Buzulukovi enese klassifikatsiooni järgi millegagi kehvikust. Ainus erinevus nende vahel on see, et «kehvadeks keskmikeks» arvas ta eelkõige uusmaa- ja juurdelõigete saajaid, teised talupojad aga, kel oli ainult üks hobune ja üks lehm, paigutas ta ilma pikemata kehvikute gruppi.

Ühe lehmaga talupoega tuleb Eesti NSV oludes loomulikult lugeda kehvikuks, hoolimata sellest, kas ta oli uusmaa- või juurdelõigete saaja või ei olnud.

Paistab, et N. Buzulukov luges kõik ühe lehmaga uusmaa- ja juurdelõigete saajad ning nähtavasti osa teisigi talupoegi keskmike, kuigi «kehvade keskmike» gruppi lihtsalt sellepärast, et tol ajal, kui ta uurimus valmis (1948—1950), oli käibel väide Eesti NSV küla üldisest keskmikustumisest nõukogude maareformi tagajärjel. Ja esmajoones pidid keskmikustuma eelkõige muidugi uusmaa- ja juurdelõigete saajad.

¹⁷ Sealsamas leiduvatel andmetel.

¹⁸ V. Matin ja M. Bronštein, Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused, lk. 34.

¹⁹ N. Buzulukov, Eesti NSV talundite majanduse analüüs alates nõukogude maareformist (1944.—1947. a.) kuni massilise kollektiviseerimiseni (1949. a.). Rmt.: Nõukogude teaduse arengust Eesti NSV-s 1940—1950. Tallinn, 1950, lk. 155.

²⁰ Sealsamas.

Eitamata, et nõukogude maareformiga paranes seniste maatameeste ja kehvikute olukord, tahaks ometi vastu vaielda üldisele keskmikustumisele nõukogude sõjajärgse maareformi tagajärjel. Kuna see küsimus vajab aga omaette uurimust, siis piirdugem siinkohal vaid märkusega, et näiteks Võru maakonnas ei toimunud mingit üldist keskmikustumist, kuigi kehvikute ja seniste maatameeste olukord mõnevõrra paranes. Enamik uusmaasaajaid ei suutnud kuni kollektiviseerimiseni kosuda majanduslikult niivõrd, et neid oleks võidud pidada keskmikeks. Kuna N. Buzulukov on uusmaa- ja juurdelõigete saajad ilma pikemata arvanud «kehvadeks keskmikeks», siis on selge, miks tema järgi oli Eesti külas 1947.—1948. aastal nii palju keskmikke (62%) ja nii vähe kehvikuid (29%).

Kui loeksime N. Buzulukovi poolt «kehvadeks keskmikeks» arvatud majapidamised kehvikutele kuuluvaks, saaksime tema uuritud kolme valla kohta järgmise pildi.

1947. aastal oli Harjumaal Peningi vallas, Viljandimaal Olustvere vallas ja Pärnumaal Saarde vallas kokku 1740 talumajapidamist. N. Buzulukovi järgi kuulus neist kehvikutele 505 ja «kehvadele keskmikele» 390 majapidamist.²¹ Kui viimased lugeda kõik kehvikuteks, siis selgub, et nende kolme valla majapidamistest kuulus 51,6 protsenti kehvikutele. Isegi sel juhul, kui N. Buzulukovi «kehvadest keskmikest» arvata kehvikuteks ainult 75 protsenti, oleks neile kuulunud 46,2 protsenti majapidamistest.

1. jaanuaril 1948 oli Eesti NSV talumajapidamistest ilma lehmata ja ühe lehmaga 54,2 protsenti.²² Kui neist maha arvata ca 2800 Saksa okupantide käsilaste majapidamist²³, jääks lehmata ja ühe lehmaga majapidamiste, s. t. kehvikute arvele 52 protsenti majapidamistest.

Juhul, kui N. Buzulukovi kehvikud ja «kehvad keskmikud» lugeda üheks kehvikute rühmaks, langeb tema poolt vabariigis kehvikute ja «kehvade keskmike» majapidamisteks arvatute protsent peaaegu täielikult ühte meie poolt lehmade arvu alusel saadud kehvikute protsendiga (N. Buzulukovil kehvikuid ja «kehvi keskmikke» 51,6%, meil kehvikuid 52%). See, et meie arvestuste järgi saadi Võrumaal kehvikute protsendiks 61,7, tähendab ainult seda, et siin oli lehmata ja ühe lehmaga talumajapidamisi, ning sellega ka kehvikuid, tunduvalt rohkem kui vabariigis keskmiselt.

Enne kui lõplikult asuda lahendama küsimust, missugune talurahva kiht, kas kehvikud või keskmikud, oli kolhoosidesse astumisel aktiivsem, tuleb veel kindlaks teha, kas meie poolt esitatud Võrumaa talurahva klassistruktuur ühtib EKP Võrumaa Komitee hinnangutega 1948. aastast, või on sellele vähemalt ligilähedane. Vastasel korral ei ole andmed, mida EKP Võrumaa Komitee 1948. aastal esitas, selle probleemi lahendamiseks kasutatavad.

Sel eesmärgil vaatasime läbi varade ühistamise aktid ja talupoegade poolt kolhoosi liikmeks astumise avaldused 11 kolhoosis, mis Võrumaal asutati 1948. aasta teisel poolel,²⁴ ja võrdlesime neis leiduvaid andmeid EKP Võrumaa Komitee vastavate andmetega. Selgus, et EKP Võrumaa Komitee on kehvikust ja keskmikust 1948. aastal aru saanud samuti, nagu seda on tehtud käesolevaski uurimuses. Väikestest erinevustest EKP Võrumaa Komitee ja autori vahel annab ülevaate tabel 4. Seega võime olemasolevate andmete alusel õigustatult asuda selgitama kehvikute ja keskmike kolhoosidesse ühinemise intensiivsust massilise kollektiviseerimise eel. Vastavad tulemused on esitatud tabelis 5, kuhu võrdluseks on lisatud ka tulemused, mis on saadud N. Buzulukovi andmete alusel.

Tabelist on ilmekalt näha, et kui lähtuda käesolevas uurimuses kasutatud klassistruktuurist, siis ilmutasid Võrumaal juba enne massilise kollektiviseerimise algust kolhoosidesse astumisel järjest suuremat aktiivsust keskmiktalupojad.

See tulemus on täielikus kooskõlas ka mõningate otseste teadetega sellest ajast.

²¹ Sealsamas, lk. 170 ja 171.

²² Eesti NSV Statistika Keskvalitsuse põllumajanduse sektori toimik «Численность скота на 1 января 1948 г. по Эстонской ССР» l. 21.

²³ EKPA, f. 1, nim. 1-3, s.-ü. 394, l. 12.

²⁴ Ulejäädud kolhooside kohta ei ole neid materjale VõRRA-s säilinud.

Tabel 4

Kehvikuid ja keskmikke Võrumaal 1948. aasta lõpul loodud kolhooside asutajaliikmete hulgas*

Kolhoos	Kolhoosi kinnitamise kuupäev	V a l d	EKP Võrumaa Komitee määrangu järgi oli kolhooside asutajaliikmete hulgas sulaseid + kehvikuid + keskmikke	Kolhooside varade ühistamise aktide ja avalduste põhjal oli meie määrangu järgi kolhooside asutajaliikmete hulgas sulaseid + kehvikuid + keskmikke
Darwini-nim.	19. XI 1948	Vastseliina	0 + 0 + 8	0 + 0 + 8
Stalini-nim.	13. X 1948	Võru	0 + 4 + 6	0 + 3 + 7
«Võidulipp»	22. X 1948	Lasva	0 + 4 + 6	0 + 3 + 7
A. Jakobsoni nim.	22. X 1948	Võru	1 + 2 + 8	1 + 3 + 7
Molotovi-nim.	10. IX 1948	Mõniste	0 + 3 + 12	0 + 3 + 12
«Pioneer»	27. X 1948	Linnamäe	0 + 1 + 8	0 + 1 + 8
«Stalingrad»	26. XI 1948	Ruusmäe	0 + 4 + 14	0 + 4 + 14
Partorg Sibula nim.	26. XI 1948	Lasva	1 + 3 + 9	0 + 3 + 9
«Vabadus»	22. X 1948	Antsla	0 + 3 + 6	0 + 2 + 7
«Linda»	22. X 1948	Antsla	1 + 1 + 6	1 + 1 + 6
Zdanovi-nim.	6. IX 1948	Varstu	0 + 5 + 8	0 + 5 + 8

* EKP Võrumaa Komitee hinnangud leiduvad EKPA, f. 18, nim. 18-7, s.-ü. 22 ja 3. Autori hinnangud tuginevad VõRRA, f. 606, 597, 659, 595, 519, 465, 363, 386, 451, 551 ja 313 andmetele.

Nii näiteks märgiti Varstu valla partei-algorganisatsiooni koosolekul 5. veebruaril 1948, et «kõige enam on praegu kolhooside vastu uusmaasaajad, öeldes, et meile alles anti maad ja tahavad seda omaette harida».²⁵ EKP Keskkomitee brigaad, kes 1948. aasta oktoobris tutvus kolhoosidega Räpina ja Põlva vallas, konstateeris oma aruandes, et «suuremat aktiivsust kolhoosidesse astumisel nendes valdades näitavad keskmiktalupojad, kuna kõige visamalt lähevad kolhoosidesse kehvikud».²⁶ 25. veebruaril 1949 teatati Kooraste vallast, et «kolhooside organiseerimisse suhtuvad talupojad üldiselt heatahtlikult, kuid väikekohapidajad hoiuvad veel tagasi».²⁷ 20. veebruaril 1949 informeeris EKP Valgjärve valla algorganisatsioon EKP Võrumaa Komiteed, et «vallas on olemas üks kolhoos, peale selle on veel 40 avaldust, üks siit, teine seal, peamiselt keskmike poolt».²⁸ 3. märtsil 1949 teatas Linnamäe valla partei-algorganisatsiooni sekretär J. Plekksepp, et «kollektiviseerimise küsimus leiab poolehoidu keskmike hulgas, kuid kehvikud on veel suuremalt osalt eitaval seisukohal».²⁹

Mis oli siis selle põhjuseks, et kehvik läks kolhoosi visamalt kui keskmik.

Sellele küsimusele leiame vastuse juba 1948. aasta oktoobris Võrumaal käinud EKP Keskkomitee brigaadi aruandest, kus kehvikute passiivsust seletatakse sellega, et «kehvik ja uusmaasaaja, kellel on eeliseid maksude alal ja kes sai maa, loomad ja muud vara, ei taha sellest nüüd loobuda».³⁰ EKP Võrumaa Komitee poolt EKP Keskkomiteele

²⁵ EKPA, f. 1210, nim. 1210-3, s.-ü. 1, l. 5 ja 6.

²⁶ EKPA, f. 1, nim. 1-37a, s.-ü. 131, l. 124 ja 125.

²⁷ EKPA, f. 18, nim. 18-8, s.-ü. 61, l. 5.

²⁸ Sealsamas, s.-ü. 59, l. 7.

²⁹ Sealsamas, s.-ü. 42, l. 13.

³⁰ EKPA, f. 1, nim. 1-37a, s.-ü. 131, l. 124 ja 125.

Tabel 5

Kehvikute ja keskmike kolhoosidesse astumise dünaamika Võru maakonnas kollektiviseerimise algusest kuni massilise kollektiviseerimiseni *

Andmete koostamise kuupäev	Kehvikud			Keskмикud		
	Kolhoosidesse astunud	Kolhoosidesse astunud kehvikute protsent kehvikute üldarvust Võrumaal		Kolhoosidesse astunud	Kolhoosidesse astunud keskmike protsent keskmike üldarvust Võrumaal	
		autori järgi	N. Buzulukovi järgi		autori järgi	N. Buzulukovi järgi
20. XI 1947	10	0,09	0,17	2	0,03	0,02
24. I 1948	38	0,35	0,65	29	0,5	0,26
Sept. algus 1948	160	1,5	2,7	275	4,6	2,5
15. X 1948	195	1,7	3,3	335	5,7	3,0
28. X 1948	247	2,3	4,2	453	7,7	4,1
5. XI 1948	265	2,4	4,5	490	8,3	4,5
4. XII 1948	376	3,4	6,4	725	12,3	6,6
1. I 1949	380	3,5	6,5	738	12,5	6,7
1. III 1949	498	4,5	8,5	901	15,3	8,2

* Andmed kolhoosidesse astunute arvu kohta leiduvad EKPA, f. 1, nim. 1-37a, s.-ü. 76, l. 196; s.-ü. 130, l. 11; s.-ü. 168, l. 5 ja 6; s.-ü. 131, l. 6 ja 170; nim. 1-3, s.-ü. 394, l. 64; f. 18, nim. 18-7, s.-ü. 7, l. 91 ja s.-ü. 6, l. 170.

30. septembril 1949 esitatud ettekandes põhjendatakse Võrumaa mahajäämist kollektiviseerimisel kahe asjaoluga. Esimese põhjusena märgitakse seda, et Võrumaa kohalikud partei- ja nõukogude organid ei olevat teinud küllaldast selgitustööd talurahva hulgas kollektiviseerimise edasiviimiseks.³¹ Teisena aga seda, et keskmiktalupojale oli kolhoosi astumine kasulik, kuna kehvikule, keda Võrumaal oli teiste maakondadega võrreldes rohkem, ei pakkunud kolhoosi astumine mingit erilist eelist.

Ja see on tõsi, pärast kolhoosi astumist tuli kehviktalupojal kanda suuremaid riiklike müügikohustusi, kui ta seda oli teinud üksikmajapidajana. Nii pidi kuni 10 ha suurune üksiktal 1949. aastal andma riigile 116 kg kartuleid, 29 kg liha ning 304,4 kg piima, iga kolhoosipere aga pidi samal ajal andma 240 kg kartuleid, 50 kg liha ning 350 kg piima.³²

Uhe maakonna andmete alusel loodud pilt on muidugi liiga piiratud, et langetada lõplikku otsust kogu Eesti talurahva kohta. See huvitav küsimus vajab seepärast veel edasist uurimist. Kuid on selge, et talurahva erinevate sotsiaalsete kihtide aktiivsuse küsimus kollektiviseerimise perioodil oli palju komplitseeritum kui seni arvati.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajaloos Instituut

Saabus toimetusse
28. VIII 1965

Э. ЛААСИ

ОБ АКТИВНОСТИ РАЗЛИЧНЫХ СЛОЕВ КРЕСТЬЯНСТВА ВYРУСКОГО УЕЗДА ПРИ ВСТУПЛЕНИИ В КОЛХОЗЫ НАКАНУНЕ МАССОВОЙ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ

Резюме

Активность различных социальных слоев крестьянства при вступлении в колхозы почти не изучалась советскими историками. В литературе господствует точка зрения, будто бы до массовой коллективизации в колхозы вступала в основном беднота, середняки же не проявляли тогда еще особого энтузиазма.

³¹ EKPA, f. 18, nim. 18-8, s.-ü. 98, l. 34—37.

³² Sealsamas.

В данной работе этот вопрос рассматривается на материале Вырусского уезда.

Коллективизацию в Эстонской ССР можно разделить на три основных этапа. Первый этап — с 23 августа 1947 г., когда в республике был создан первый колхоз, до завершения весеннего сева 1948 г. За это время в колхозы объединилось лишь ничтожное количество единоличных хозяйств. В Вырусском уезде к концу этого периода было лишь 9 небольших колхозов со 145 хозяйствами, что составляло 0,8% единоличных хозяйств уезда. Второй этап начался в сентябре 1948 г. (летом 1948 г. создание новых колхозов временно приостановилось) и продолжался до второй половины марта 1949 г. На этом этапе было создано уже довольно много колхозов. Третий этап, который можно иначе назвать этапом массовой коллективизации, начался во второй половине марта 1949 г. и продолжался до завершения полной коллективизации сельского хозяйства республики. Основное внимание автор данной статьи уделяет второму этапу.

Бросается в глаза, что определенные волости были на протяжении всего хода коллективизации все время передовыми, другие же плелись в хвосте. Передовыми были такие зажиточные в экономическом отношении волости, как Антсла, Лахеда, Леписту, Ряпина, Выру, Пылва и Моосте; а отстающими — экономически слабо развитые волости Саатсе, Ярвесуу, Мяз, Меремяз, Хаанья и Казаритса.

Большую активность экономически более развитых районов при коллективизации можно отметить и в других уездах Эстонской ССР. То же самое показывает опыт старших братских республик Советского Союза и других стран социалистического лагеря.

Однако проблема географического районирования интенсивности неразрывно связана с вопросом — какие социальные слои крестьянства проявляли большую активность при вступлении в колхозы.

В Вырумаа до начала массовой коллективизации процент земли, объединенной для колхозов, все время превышал процент вступивших в колхозы крестьянских хозяйств. И поскольку до массовой коллективизации земли кулаков в большом количестве колхозам еще не передавались, то это позволяет сделать вывод, что в колхозы в это время вступали в основном крестьяне, которые имели относительно много земли, т. е. середняки.

К такому же выводу можно прийти, если сравнить процент вступивших в колхозы бедняков и середняков с общим количеством их в Вырусском уезде.

На 1 января 1948 г. в уезде было 17 735 хозяйств.

Если те хозяйства, которые не имели ни одной коровы или же одну корову, считать бедняцкими, а хозяйства с двумя или больше коровами — середняцкими, то в 1948 г. в Вырусском уезде было 10 950 бедняков (61,7% хозяйств) и 5884 середняков (33,2% хозяйств). Кроме того, было 464 кулака (2,6%) и 437 приспешников немецких оккупантов.

Эти данные расходятся с выводами В. Матина и М. Бронштейна, которые, основываясь на исследовании Н. Бузулукова, считают, что в 1947 г. среди эстонского крестьянства бедняки составляли 29%, середняки — 62% и кулаки — 9%. Дело в том, что Н. Бузулуков отнес к середнякам, правда «бедным середнякам», тех новоземельцев, которые имели одну лошадь или одну корову. Если же «бедных середняков» Н. Бузулукова причислить к беднякам, соотношение бедняков и середняков будет примерно таким же, как и в данном исследовании.

Заметим также, что Вырусский уездный комитет КПЭ имел о бедняках и середняках приблизительно такое же представление, как и автор настоящей статьи.

Подсчет показал, что до массовой коллективизации, т. е. до 24 января 1948 г., в Вырумаа в колхозах было 0,35% бедняков и 0,5% середняков уезда. 28 октября 1948 г. в колхозах было 2,3% бедняков и 7,7% середняков. 1 марта 1949 г. в колхозах было 4,5% бедняков и 15,3% середняков.

Большую активность середняков подтверждают также и информации различных партийных организаций о ходе коллективизации.

Причиной большей активности середнячества служило то, что середняки при вступлении в колхозы сразу получали большие льготы в отношении налогов и платежных обязательств. Бедняк же в то время, напротив, должен был после вступления в колхоз нести даже большие поставочные обязательства, чем будучи единоличником.

E. LAASI

ON THE ACTIVITY OF DIFFERENT SOCIAL GROUPS OF THE PEASANTRY IN JOINING KOLKHOZES IN THE PROVINCE OF VÖRUMAA BEFORE THE MASS COLLECTIVIZATION

Summary

The problem of joining kolkhozes by different social strata of peasantry has not been studied by Soviet historians in detail hitherto. In relevant literature there prevails the point of view that before the beginning of the mass collectivization the poor peasants primarily joined the kolkhozes, whereas the middle peasants, on the other hand, were by far less active.

In the present research, this problem has been studied on the basis of the materials of the province of Võrumaa.

The collectivization in the Estonian SSR can be divided into three main stages.

The first stage includes the interval of time from August 23, 1947 (the date of the foundation of the very first kolkhoz in the Republic) to the end of the spring sowing in 1948. During this stage, only an insignificant number of farmlands were united into collective households.

In the province of Võrumaa, there were by the end of the stage only 9 small kolkhozes with 145 households (0.8% of the total of farmlands).

The second stage began in September 1948 (in summer 1948 the founding of new kolkhozes was temporarily interrupted) and continued until the second half of March, 1949. At this stage a relatively extensive establishment of kolkhozes took place.

The third stage, which can also be named the stage of a mass collectivization, began in the second half of March, 1949, and continued to the end of the complete collectivization in our Republic.

It seems that part of the "valds" (administrative units at that time) were among the advanced ones during the whole period of collectivization, while certain valds always belonged to the backward ones. Among the advanced there were such economically prosperous valds as Antsla, Laheda, Lepistu, Räpina, Võru, Põlva and Mooste.

To the backward ones belonged the economically underdeveloped valds, such as Saatsse, Järvesuu, Mäe, Meremäe, Haanja and Kasariitsa. It is interesting to note the quicker collectivization of economically advanced districts as compared with economically backward ones in the other provinces of the Estonian SSR as well. The same phenomenon was also to be observed in the elder republics of the USSR and in other countries of the camp of Socialism.

The problem of the geographical distribution of the intensity of collectivization is, however, inseparably connected with the problem: which social strata of peasantry showed greater activity in entering the kolkhozes.

In the province of Võrumaa, before the beginning of the mass collectivization, the percentage of arable lands united into kolkhozes always exceeded the percentage of farmlands which were added to the kolkhozes. Since, until the mass collectivization, the lands of kulaks were not transferred to the kolkhozes to a considerable extent, we can arrive at the conclusion that before the mass collectivization the kolkhozes were chiefly joined by the peasants who had relatively many arable lands in their possession, i.e. the middle peasants.

The same conclusion can be reached if we compare the percentage of poor and middle peasants enrolled in kolkhozes with their total numbers in the province of Võrumaa. On January 1, 1948, there were 17,735 households in the province. If we attribute to poor peasants those households that had not a single cow, or had only one cow, and to middle peasants those having two or more cows, then there were 10,950 poor peasants (61.7%) and 5,884 middle peasants (33.2%) in the province of Võrumaa in 1948. Apart from these there were 464 kulaks (2.6%), and 437 henchmen of the German invaders in the province.

These data are in contradiction with those of V. Matin and M. Bronstein, who, on the grounds of researches by N. Buzulukov, are of the opinion that there were 29% of poor peasants, 62% of middle peasants and 9% of kulaks among the Estonian peasantry in 1947.

What is the cause of this discrepancy? N. Buzulukov attributed to the middle peasants, true enough, "to the poor middle peasants", those new landowners, who had one cow and one horse.

If we presume those "poor middle peasants" to be poor peasants we shall receive approximately the same relation of the poor and middle peasants as in the present research.

It is interesting to note that the Province Committee of the Communist Party of Estonia in the province of Võrumaa had approximately the same idea of the poor and middle peasants as the author of the present research.

According to statistical data the number of the middle peasants who entered the kolkhozes before the mass collectivization was much greater than that of poor peasants.

Thus, on January 24, 1948, there were 0.35% of poor peasants and 0.5% of middle peasants united into kolkhozes in the province of Võrumaa. By October 28, 1948, 2.3% of poor peasants and 7.7% middle peasants had joined the kolkhozes, and by March 1949 — 4.5% of poor peasants and 15.3% of middle peasants.

The livelier activity of the middle peasants is also confirmed by some information of the party organizations concerning the advance of collectivization in the province of Võrumaa.

The reason for the greater activity of the middle peasants was the fact that immediately after entering the kolkhozes they received great advantages in respect to taxes and sales obligations.

The poor peasants, however, when joining kolkhozes, were taxed to a greater extent and had to make greater deliveries to the state than when farming individually.

*Academy of Sciences of the Estonian SSR,
Institute of History*

Received
Aug. 28th, 1965